

קבצי הערות התמימים ואנ"ש בלקו"ש חלק י"ט שיחה א' לפרשת תבא

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון תשסו

אמירת השקיפה וגו' במקרא בכורים

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
ר"מ בישיבה

ברשימות חוברת קעה (ליקוט מאמרי חז"ל בענין החזקת ת"ח) מביא הרבי מאמר חז"ל (כתובות קה,ב): "המביא דורון

לת"ח כאלו מקריב בכורים" וממשיך לבאר וזלה"ק: וגדול מש"נ בכורים דוקא ~ בתנחומא ר"פ תבוא: יורד אדם בתוך שדהו ראה אשכול שביכר כו' ומבקש רחמים על עצמו ועל ישראל ועל א"י כו' איני זו מכאן עד שתעשה צרכי. ושם שהיתה יוצאת בת קול וא"ל תזכה לשנה הבאה כו' כאדם שהוא נותן פרי חדש כו' (וצע"ג שפסוק השקיפה המובא שם קאי בוידוי מעשר ולא במקרא בכורים). עכלה"ק.

והנה במה שהקשה הרבי דהפסוק דהשקיפה קאי בוידוי מעשר ולא במקרא בכורים, יש להעיר גם במ"ש הרמב"ם בספר המצוות במצות מקרא בכורים (מצוה קל"ב) וז"ל: היא שצונו לספר טובותיו אשר הטיב לנו והציל אותנו כו' ולשבחו על כל זה ולבקש ממנו להתמיד הברכה כשיביא הבכורים וכו' עכ"ל, וכ"כ בחינוך (מצוה תר"ו) וז"ל: ואחר השבח מבקש מלפניו להתמיד הברכה עליו וכו' עכ"ל, וכבר הקשו על זה (ראה בס' אמת ליעקב עה"ת ע' רצ"ז ועוד) דבפרשת מקרא בכורים לא מצינו שום בקשה להתמיד הברכה דבקשת השקיפה וגו' נאמרה בוידוי מעשר ולא לגבי מקרא בכורים, וא"כ מנא להו שצריך להיות אח"כ בקשה להתמיד הברכה?

ובס' החינוך (הוצאת מוסד הרב קוק) בהערות שם רצה לומר דהמקור לדבריהם הוא תנחומא הנ"ל דגם בפ' בכורים אומר השקיפה וגו', אלא שמקשה ע"ז ממ"ש במנ"ח שם שכתב שדבר הפשוט הוא שאסור להוסיף על פ' בכורים כמו שאסור להוסיף בברכת כהנים, ומסיק לומר דכוונת הרמב"ם והחינוך דאחר השבח מבקש להתמיד הברכה לא קאי על קריאת פ' הבכורים, אלא קאי על קרבן שלמים שמביא חובה לבכורים (כמבואר ברמב"ם הל' בכורים פ"ג הי"ב, והל' מעשה הקרבנות פ"ג הט"ו) שעל שלמים אומר "דברי שבח" דעל דברי שבח אלו מוסיף לבקש מלפני ה' להתמיד הברכה עיי"ש, אבל דוחק לפרש כן כיון שלא הוזכר שם כלל אודות קרבן. (ומ"ש בס' פרדס יוסף החדש פ' תבוא (כו,יג) דבירושלמי בכורים פ"ב ה"ב איתא שגם במקרא בכורים צריך לומר פסוק זה, לא מצינו זה שם).

ולכאורה ה' אפשר לומר בזה עפ"י מ"ש בפירוש הטור הארוך פ' ויצא (כט,לה) וז"ל: הפעם אודה את ה', כנותן הודאה

למקום שנתן ה' כל חלקה ולא בקשה על יותר, ועל כן עמדה מלדת עכ"ל, ומבואר בזה דבשבח והודאה לה' בלי תפלה על העתיד, ה"ז יכול לפעול הפסקת השפע והברכה כדמצינו אצל לאה שעמדה מלדת, ולכן סב"ל להרמב"ם והחינוך דכיון דמקרא בכורים ענינו שבח והודאה לה', לכן ודאי צריך להיות אח"כ גם תפלה להתמיד הברכה, אלא דמדבריהם נראה שהוא ענין מיוחד במקרא בכורים ולא משום שבכלל צריך להיות תפלה אחר הודאה.

ועי' בס' כלי חמדה פ' תבוא (ע' רנ"ח אות ג') שג"כ הקשה על ספר המצוות להרמב"ם והחינוך הנ"ל, שלא נזכר כלל בתורה במצות בכורים בקשה להתמיד הברכה, ומביא דברי התנחומא הנ"ל, דנראה מזה שהתנחומא סב"ל דהקרא דהשקיפה וגו' הנאמר בסוף הפרשה הוא סיום הן במקרא בכורים והן בוידוי מעשר, אבל גוף דברי המדרש הוא פלא דמהיכי תיתי לומר כן שבמקרא בכורים אומר השקיפה וגו', ואף דבמקרא בכורים נאמר: "והשתחוית לפני ה' א" ו אין השתחואה אלא תפילה, א"כ הרי מבואר בזה שצ"ל תפלה במקרא בכורים לאחר שגמר הקריאה, אבל מ"מ מנלי' להתנחומא לומר שזה הי' הקרא דהשקיפה הנאמר בוידוי מעשר.

וממשיך להוכיח דלדעת הרמב"ם אי אפשר לומר שהי' צריך לומר קרא דהשקיפה וכו' שהרי בוידוי מעשר פסק הרמב"ם (הל' מע"ש ונט"ר פי"א הי"ז) שאין הגר מתודה, אבל בבכורים פסק (הל' בכורים פ"ד ה"ג) שגר מביא וקורא, וביאר המל"מ שם משום דבקרא דהשקיפה נאמר: "ואת האדמה אשר נתת לי" משא"כ בבכורים עיי"ש, הרי מוכרח לומר לדעת הרמב"ם דבמקרא בכורים אין צ"ל השקיפה וגו', כיון שפסק דבבכורים גר מביא וקורא, ומסיק דדברי התנחומא צ"ע, אבל מ"מ מבוארים דברי הרמב"ם והחינוך שמבקש ומתפלל להתמיד הברכה כיון דכתיב השתחואה כנ"ל, ומוכיח מזה שלא כהמנ"ח דשייך כאן בל תוסיף כמו בברכת כהנים, כיון דכאן למדים דאחר הקריאה צ"ל גם תפלה עיי"ש.

הקשר דהשקיפה וגו' לבכורים

ואולי י"ל בזה, לפי הכל"ח דמוהשתחווית וגו' ילפינן שצריך להיות גם תפלה, ובאמת מן הדין אפשר להיות כל תפלה וליכא חיוב מיוחד על השקיפה דוקא, (וממילא לא קשה קושייתו מהא דגר מביא וקורא כנ"ל), אלא דסב"ל להתנחומא שלפועל היו אומרים תפלה זו דהשקיפה וגו' כיון דסמיך ליה לפ' בכורים.

וביותר יש לבאר זה, לפי מ"ש בלקו"ש חי"ט פ' תבוא א' שמקשה על מה שכתב רש"י (תבוא כז, טז) עה"פ ושמרת ועשית דבת קול מברכתו הבאת בכורים היום תשנה לשנה הבאה, דלכאורה מנלי' לרש"י דזה קאי על בכורים הרי לפני זה איירי בידוי מעשרות, וא"כ בפשטות צ"ל דקאי על לפניו על מעשר ולא אלפני פניו על הבאת בכורים?

ומבאר שם משום דפסוק דהשקיפה וגו' מסיים עם התיבות: "ארץ זבת חלב ודבש" וזהו חלב שזב מן העזים ודבש שזב מן התמרים, דבזה ליכא חיוב מעשר דחיוב מעשר הוא רק בדגן תירוש ויצהר ולא בחלב ודבש, משא"כ בכורים חל גם על דבש תמרים כמ"ש רש"י בהדיא בתחילת הסדרה (כו, ב), ולכן אף שלפני זה איירי בנוגע למעשר וגם התיבות דארץ זבת חלב ודבש נכלל בהבקשה דמעשר, מ"מ כיון שיש בזה קשר מיוחד לבכורים לכן מסתבר לפרש דקאי על הבאת בכורים עיי"ש, הרי מבואר בזה דתפלה זו דהשקיפה וכו' שמסיים בו ארץ זבת חלב ודבש יש לו שייכות וקשר מיוחד לבכורים, לכן סב"ל להתנחומא דאחר מקרא בכורים היו מתפללים תפלה זו דוקא.

וראה גם בלשון הפרישה (או"ח סי' קכ"ח ס"ק כ"א) שביאר הטעם דלאחר ברכת כהנים אומרים הכהנים הפסוק דהשקיפה וגו' וז"ל: מה שאנו נוהגים לומר זה הפסוק, נראה משום דבהבאת בכורים הי' קורא זה הפסוק, ושם פירש"י עשינו מה שגזרת עלינו וכו' וכן הוא נוסח דידן רבון כל וכו' עשינו מה שגזרת כו' ולכך נוהגים לומר השקיפה וכו' עכ"ל. אבל רש"י הרי קאי בידוי מעשרות כמבואר שם ולא בהבאת בכורים.

וראה גם בשפת אמת על התורה פ' תבא (נא, א) שהביא תנחומא זו וכתב וז"ל: הגם שזה נכתב במצות בעור בפ' כי

תכלה לעשר? אבל נראה כי כל המצות תרומות ומעשרות עד סוף הביעור הכל תלוי במצות ביכורים שהיא מצוה ראשונה, לכן סמכן הכתוב כי תכלה לעשר אצל מצות ביכורים כי הכל תלוי בהראשית עכ"ל.

מיהו הרמב"ם בס' היד בהל' בכורים לא הזכיר שצ"ל גם תפלה, וכתב בפ"ג ה"י שגומר כל הפרשה עד אשר נתתה לי ה' וזהו סיום הקריאה. וראה גם הל' מעשר שני פי"א הט"ו: "עשיתי ככל אשר ציותני ששמח ושימח בו שנאמר ושמחת בכל הטוב". ופסוק זה דושמחת כתוב בכורים ולא במעשר והרמב"ם הביא זה במעשר, וכבר עמד ע"ז במשנה ראשונה מעשר שני פ"ה מי"ב.